

นิพนธ์ต้นฉบับ

Original article

การพัฒนารูปแบบการเรียนรู้เพื่อสร้างเสริมสมรรถนะด้าน การพยาบาลผู้สูงอายุ สำหรับนักศึกษาพยาบาล

ประไพพิศ สิงหเสม พย.ม. (การพยาบาลแม่และเด็ก)*

กิตติพร เนาวิสุวรรณ ศษ.ด. (การบริหารการศึกษา)**

ศักรินทร์ สุวรรณเวหา พย.ด. (พยาบาลศาสตร์)**

* วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี ตรัง

** วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สงขลา

วันรับ:	31 ม.ค. 2562
วันแก้ไข:	18 ก.พ. 2562
วันตอบรับ:	30 ก.พ. 2562

บทคัดย่อ การวิจัยและพัฒนาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาและศึกษาประสิทธิผลของรูปแบบการเรียนรู้เพื่อสร้างเสริมสมรรถนะด้านการพยาบาลผู้สูงอายุ สำหรับนักศึกษาพยาบาล การดำเนินการวิจัยมี 2 ขั้นตอนหลักคือ การพัฒนา รูปแบบการเรียนรู้เพื่อสร้างเสริมสมรรถนะด้านการพยาบาลผู้สูงอายุ และการศึกษาประสิทธิผลของรูปแบบการเรียนรู้ รูปแบบการวิจัยเป็นแบบผสมผสานแบบแผน หลายระยะ ดำเนินการระหว่างปีการศึกษา 2558-2561 ดังนี้ ระยะที่ 1 วิเคราะห์สภาพการณ์ที่เกี่ยวข้องกับสมรรถนะด้านการพยาบาลผู้สูงอายุโดย (1) วิเคราะห์เอกสารนโยบาย วิสัยทัศน์ หลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนในหลักสูตรและกิจกรรมเสริมหลักสูตร และทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (2) ศึกษาองค์ประกอบและตัวบ่งชี้สมรรถนะด้านการพยาบาลผู้สูงอายุเพื่อใช้กำหนดเป้าหมายการพัฒนาและประเมินสมรรถนะนักศึกษาพยาบาล ในปีการศึกษา 2558 พร้อมสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับกลวิธีพัฒนาสมรรถนะตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 9 คน และ (3) ศึกษาวิจัยเพื่อประเมินระดับสมรรถนะด้านการพยาบาลผู้สูงอายุของนักศึกษาพยาบาล ชั้นปีที่ 1-4 จำนวน 468 คน ปีการศึกษา 2559 ระยะที่ 2 สร้างและพัฒนา รูปแบบการเรียนรู้จากการสังเคราะห์ผลระยะที่ 1 มากำหนดกรอบแนวคิดเบื้องต้นในการสร้างและกำหนดองค์ประกอบรูปแบบการเรียนรู้ ระยะที่ 3 นำรูปแบบการเรียนรู้ไปใช้ด้วยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการเพื่อศึกษาประสิทธิผลรูปแบบ โดยมีกลุ่มเป้าหมายคือนักศึกษาพยาบาล รุ่นที่ 50 จำนวน 88 คน เริ่มตั้งแต่ชั้นปีที่ 1 ในปีการศึกษา 2558 จนถึงชั้นปีที่ 4 ในปีการศึกษา 2561 และประเมินผลรูปแบบการเรียนรู้จาก (1) สมรรถนะด้านการพยาบาลผู้สูงอายุ (2) ทศนคติของนักศึกษาพยาบาลต่อผู้สูงอายุ (3) ความคิดเห็นของนักศึกษาพยาบาลต่อรูปแบบการเรียนรู้ และ (4) ความคิดเห็นของผู้สอนต่อรูปแบบการเรียนรู้ และระยะที่ 4 นำผลที่ได้จากการทดลองใช้มาปรับรูปแบบการเรียนรู้และรับรองรูปแบบโดยการสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 7 คน จนได้รูปแบบการเรียนรู้ที่สมบูรณ์ ผลการศึกษาพบว่า รูปแบบการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นเรียกชื่อว่า CAN Model ประกอบด้วย (1) แนวคิดสำคัญ (Concepts) คือการพัฒนาคุณภาพ การศึกษาอย่างต่อเนื่อง (2) กระบวนการจัดการเรียนรู้ใช้การเรียนรู้เชิงรุก (Active learning) ประกอบด้วย (2.1) การจัดประสบการณ์เรียนรู้ใน 4 แหล่ง ได้แก่ โรงพยาบาล การเยี่ยมบ้าน ชมรมผู้สูงอายุและบ้านพักคนชรา (2.2) การสะท้อนคิดประสบการณ์สู่การเรียนรู้ (2.3) การสรุปองค์ความรู้รวบยอด และการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ด้วยวิธีการเรียนแบบใช้โครงการเป็นฐาน และใช้การจัดการรายกรณีโดยเริ่มด้วยการสร้างทัศนคติเชิงบวกต่อผู้สูงอายุ พัฒนาสมรรถนะด้านการพยาบาลผู้สูงอายุอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ชั้นปีที่ 1-4 (3) สมรรถนะเป้าหมาย 4 ด้าน (Nursing com-

petencies for elderly care) ประกอบด้วยสมรรถนะการส่งเสริมสุขภาพแบบองค์รวม สมรรถนะการสร้างเสริมพลังอำนาจและคุณภาพการดูแล สมรรถนะการใช้ผลงานวิจัย และสมรรถนะด้านจริยธรรม ส่วนด้านประสิทธิผลของรูปแบบการเรียนรู้เพื่อสร้างเสริมสมรรถนะด้านการพยาบาลผู้สูงอายุ พบว่า (1) ค่าเฉลี่ยทัศนคติต่อผู้สูงอายุของนักศึกษาในชั้นปีที่ 4 เพิ่มขึ้นจากชั้นปีที่ 1 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.012 (2) นักศึกษามีค่าเฉลี่ยสมรรถนะเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องตามระดับชั้นปี โดยชั้นปีที่ 2 และชั้นปีที่ 3 มีค่าเฉลี่ยสมรรถนะแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.001$) ชั้นปีที่ 2 และชั้นปีที่ 4 มีค่าเฉลี่ยสมรรถนะแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.001$) (3) นักศึกษาพยาบาลมีความคิดเห็นต่อรูปแบบการเรียนรู้ว่าสามารถสร้างเสริมสมรรถนะด้านการพยาบาลผู้สูงอายุในทุกด้าน และ (4) ผู้สอนมีความคิดเห็นว่ารูปแบบการเรียนรู้มีความเป็นไปได้และเหมาะสมต่อการนำไปใช้ ผู้เชี่ยวชาญให้การรับรองรูปแบบการเรียนรู้ว่ามีความถูกต้อง เหมาะสมและเป็นประโยชน์ จึงควรขยายผลการนำรูปแบบการเรียนรู้ดังกล่าวไปใช้เพื่อพัฒนานักศึกษาพยาบาลอย่างต่อเนื่อง และขยายผลไปสู่สถาบันการศึกษาพยาบาลอื่นต่อไป

คำสำคัญ: รูปแบบการเรียนรู้, สมรรถนะด้านการพยาบาลผู้สูงอายุ, ผู้สูงอายุ, นักศึกษาพยาบาล

บทนำ

ศตวรรษที่ 21 เป็นยุคแห่งการเจริญของเทคโนโลยีกับการเข้าสู่สังคมของผู้สูงอายุ จากสถานการณ์ “สังคมสูงวัย” (aged society) ทำให้เกิดปัญหาความเปราะบางด้านสุขภาพตามกลุ่มอายุ ขาดผู้ดูแล สัตว์ส่วน ผู้สูงอายุที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วส่งผลให้ลักษณะการพึ่งพิงทางเศรษฐกิจระหว่างประชากรวัยต่างๆ เปลี่ยนไป ผู้สูงอายุในศตวรรษที่ 21 เป็นผู้ที่มีประสบการณ์สูงอีกทั้งด้านการแพทย์และยารักษาโรคเจริญและพัฒนา ทำให้อัตราการเสียชีวิตลดลง มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น และมีอายุยืนยาวแต่อัตราการเกิดและอัตราการเจริญพันธุ์กลับลดลง ภาวะการณ์เป็นสังคมสูงวัยจึงนำมาซึ่งความท้าทายสำหรับการพยาบาล ซึ่งต้องดูแลผู้สูงอายุบนฐานสุขภาพ สิทธิ และการเปลี่ยนทัศนคติร่วมของสังคมต่อความสูงอายุ⁽¹⁾

สังคมไทยได้ก้าวเข้าสู่การเป็นสังคมผู้สูงอายุ (ageing society) ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2548 และคาดว่าจะเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ ในช่วงปี พ.ศ. 2567-2568 ตามเกณฑ์การแบ่งระดับการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุขององค์การสหประชาชาติ⁽²⁾ ทั้งนี้พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 มาตรา 11⁽³⁾ ได้กำหนดให้ “ผู้สูงอายุมีสิทธิได้รับการคุ้มครอง การส่งเสริมและการสนับสนุนในด้านบริการทางการแพทย์และสาธารณสุขที่จัดไว้โดยให้ความสะดวกและรวดเร็วแก่ผู้สูงอายุเป็นพิเศษ” โดยกลุ่มผู้สูงอายุ

เป็นกลุ่มที่มารับบริการด้านสุขภาพกลุ่มใหญ่ของหน่วยบริการสุขภาพ ประมาณร้อยละ 27.0 ของบริการสุขภาพ ในหน่วยบริการสุขภาพที่ไม่ฉุกเฉินเป็นบริการในกลุ่มผู้สูงอายุ ประมาณร้อยละ 50.0 ของกลุ่มผู้รับบริการที่จำหน่ายจากโรงพยาบาลเป็นผู้สูงอายุ และกลุ่มนี้ยังต้องได้รับการเยี่ยมบ้านด้วยจำนวนที่ค่อนข้างสูง การศึกษาวิจัยที่ผ่านมาพบว่า ผลลัพธ์ของการดูแลจะเพิ่มมากขึ้นเมื่อผู้สูงอายุได้รับการดูแลโดยพยาบาลที่มีสมรรถนะในการพยาบาลผู้สูงอายุ⁽⁴⁾ นักศึกษาพยาบาลจึงมีความจำเป็นที่จะต้องได้รับการพัฒนาสมรรถนะด้านการพยาบาลผู้สูงอายุ เพื่อรองรับความต้องการบริการด้านสุขภาพของประชากรผู้สูงอายุทั้งในปัจจุบันและในอนาคต สามารถให้บริการที่มีคุณภาพทั้งในสถานพยาบาล และการดูแลอย่างต่อเนื่องที่บ้านได้อย่างถูกต้องเหมาะสม และมีความรู้ความชำนาญด้านการพยาบาลผู้สูงอายุ

วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สงขลา ได้จัดตั้งศูนย์ความเป็นเลิศทางวิชาการด้านผู้สูงอายุเพื่อให้บัณฑิตพยาบาลที่สำเร็จจากสถาบันมีความโดดเด่น เป็นที่ยอมรับของสังคม แต่จากการประเมินผลการปฏิบัติงานโดยคณะกรรมการบริหารวิทยาลัยพบว่า วิทยาลัยยังขาดวิสัยทัศน์ กระบวนการพัฒนา และการประเมินสมรรถนะด้านการพยาบาลผู้สูงอายุของนักศึกษาพยาบาลอย่างเป็นระบบ⁽⁵⁾ กอปรกับสภาพสังคมผู้สูงอายุและปัญหาสุขภาพ

รวมทั้งความต้องการบริการด้านสุขภาพของผู้สูงอายุดังกล่าวข้างต้น ดังนั้นการศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนา รูปแบบการเรียนรู้เพื่อสร้างเสริมสมรรถนะด้านการพยาบาลผู้สูงอายุสำหรับนักศึกษาพยาบาลจึงมีความจำเป็น และเป็นประโยชน์ต่อการสร้างเสริมสมรรถนะด้านการพยาบาลผู้สูงอายุให้แก่ นักศึกษาพยาบาลอย่างเป็นระบบและต่อเนื่องตลอดหลักสูตร

การพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่องจึงเป็นแนวคิดสำคัญของการศึกษารุ่นนี้ ดำเนินการตามวงจรคุณภาพของ Deming WE ประกอบด้วย การวางแผน ปฏิบัติ ตรวจสอบและดำเนินการอย่างเหมาะสม⁽⁶⁾ โดยแนวคิดนี้เน้นการดำเนินงานอย่างมีระบบ มีเป้าหมายให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เริ่มต้นด้วยการสร้างทัศนคติเชิงบวกต่อผู้สูงอายุ และการสร้างเสริมสมรรถนะให้เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ชั้นปีที่ 1 ถึงชั้นปีที่ 4 ภายใต้กระบวนการเรียนรู้เชิงรุก⁽⁷⁾ จัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติ เรียนรู้ และดำเนินกิจกรรมต่างๆ ด้วยตนเอง ทั้งในและเสริมหลักสูตร สอดคล้องกับแนวคิดการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ของ Kolb DA⁽⁸⁾ ซึ่งต้องมีการจัดประสบการณ์ให้นักศึกษาพยาบาลได้เรียนรู้ รวมถึงการสะท้อนความคิดเพื่อเปลี่ยนประสบการณ์เป็นการเรียนรู้ ใช้วิธีการและแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย ส่งเสริมให้นักศึกษาสามารถดูแลผู้สูงอายุเป็นรายกรณี และสร้างองค์ความรู้รวบยอดผ่านการเรียนรู้แบบโครงการเป็นฐาน ส่งผลให้นักศึกษาพยาบาลสามารถดูแลผู้สูงอายุได้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนา รูปแบบการเรียนรู้เพื่อสร้างเสริมสมรรถนะด้านการพยาบาลผู้สูงอายุสำหรับนักศึกษาพยาบาล และศึกษาประสิทธิผลของรูปแบบการเรียนรู้เพื่อสร้างเสริมสมรรถนะด้านการพยาบาลผู้สูงอายุ สำหรับนักศึกษาพยาบาล

วิธีการศึกษา

งานวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา ดำเนินการวิจัย 2 ขั้นตอนหลัก คือการพัฒนา รูปแบบการเรียนรู้และศึกษา ประสิทธิภาพของรูปแบบการเรียนรู้ แบ่งออกเป็น 4 ระยะ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การพัฒนา รูปแบบการเรียนรู้เพื่อสร้างเสริมสมรรถนะด้านการพยาบาลผู้สูงอายุ สำหรับนักศึกษาพยาบาล มี 2 ระยะ คือ

ระยะที่ 1 การวิเคราะห์สภาพการณ์ (situation analysis) ที่เกี่ยวข้องกับสมรรถนะด้านการพยาบาลผู้สูงอายุ ดำเนินการโดย

1.1 วิเคราะห์เอกสารนโยบาย วิสัยทัศน์ หลักสูตร การจัดการเรียนการสอนทั้งในและเสริมหลักสูตรของวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สงขลา และสังเคราะห์แนวคิดการสร้างเสริมสมรรถนะด้านการพยาบาลผู้สูงอายุ จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นกรอบแนวคิดการพัฒนา รูปแบบการเรียนรู้ พบว่า วิทยาลัยบรมราชชนนี สงขลา มีศูนย์ความเป็นเลิศด้านการดูแลผู้สูงอายุ แต่ยังคงขาดวิสัยทัศน์และนโยบายตลอดจนกระบวนการพัฒนา และประเมินสมรรถนะนักศึกษาพยาบาลอย่างเป็นระบบ วิเคราะห์หลักสูตรพบว่า มีเนื้อหาสาระเกี่ยวกับผู้สูงอายุในหลายรายวิชาที่กระจายอยู่ในชั้นปีต่างๆ เป็นการจัดการเรียนการสอนที่แยกขาดจากกันเป็นรายวิชา ขาดการสังเคราะห์องค์ความรู้ภาพรวม

ผลการสังเคราะห์องค์ความรู้จากการทบทวนวรรณกรรม พบว่า การพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่อง มีเครื่องมือสำคัญคือวงจรคุณภาพของ Deming WE⁽⁶⁾ และแนวคิดการเรียนรู้เชิงรุก ซึ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

การศึกษาในวิชาชีพพยาบาลมีการจัดการเรียนรู้โดยให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางและให้ผู้เรียนเป็นผู้ลงมือปฏิบัติ เน้นการฝึกปฏิบัติในสถานการณ์จริงเพื่อให้ผู้เรียนนำความรู้และทักษะไปใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด⁽⁹⁾ ผู้เรียนจะต้องเรียนรู้ผ่านประสบการณ์และสะท้อนคิดเพื่อเปลี่ยนประสบการณ์เป็นความรู้ตามแนวคิดการเรียนรู้เชิงประสบการณ์⁽⁸⁾

1.2 ศึกษาองค์ประกอบและตัวบ่งชี้สมรรถนะด้านการพยาบาลผู้สูงอายุ⁽¹⁰⁾ เพื่อใช้กำหนดเป้าหมาย การพัฒนา และประเมินสมรรถนะนักศึกษาพยาบาล ด้วยกระบวนการวิจัยเพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (exploratory factor analysis: EFA) กลุ่มตัวอย่างอาจารย์พยาบาล วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สงขลา และพยาบาลวิชาชีพที่ปฏิบัติงานในโรงพยาบาลและสถานบริการสาธารณสุขของรัฐ สังกัดกระทรวงสาธารณสุข ที่เป็นแหล่งฝึกภาคปฏิบัติ รวมจำนวน 345 คน ในปีการศึกษา 2558

ผลการศึกษาพบว่า องค์ประกอบสมรรถนะด้านการพยาบาลผู้สูงอายุของนักศึกษาพยาบาล วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สงขลา ประกอบด้วย 4 สมรรถนะ ได้แก่ (1) สมรรถนะด้านการส่งเสริมสุขภาพแบบองค์รวม มี 14 ตัวบ่งชี้ (2) สมรรถนะด้านการใช้หลักฐานเชิงประจักษ์ มี 8 ตัวบ่งชี้ (3) สมรรถนะด้านการเสริมสร้างพลังอำนาจและคุณภาพการดูแล มี 11 ตัวบ่งชี้ และ (4) สมรรถนะด้านจริยธรรม มี 8 ตัวบ่งชี้ โดยตัวบ่งชี้สมรรถนะด้านการพยาบาลผู้สูงอายุของนักศึกษาพยาบาล วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สงขลา จำนวน 41 ตัวบ่งชี้ จากจำนวนตัวบ่งชี้ทั้งหมด 42 ตัวบ่งชี้ มีความเที่ยงตรงตามสภาพจริง ซึ่งผู้บริหารของวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สงขลา ควรนำองค์ประกอบทั้ง 4 องค์ประกอบ และตัวบ่งชี้ 41 ตัวบ่งชี้ ไปประยุกต์ใช้ในการกำหนดนโยบายและกรอบ

ทิศทางการบริหาร การจัดทำแผนกลยุทธ์ แผนการพัฒนาทรัพยากรบุคคลและสิ่งสนับสนุนการจัดการเรียนการสอน การบริการวิชาการ ตลอดจนการพัฒนา นักศึกษา เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะด้านการพยาบาลผู้สูงอายุให้กับนักศึกษาพยาบาล

1.3 ประเมินระดับสมรรถนะด้านการพยาบาลผู้สูงอายุของนักศึกษาพยาบาล กับกลุ่มตัวอย่างนักศึกษาพยาบาล ชั้นปีที่ 1-4 ปีการศึกษา 2559 วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สงขลา จำนวน 468 คน ด้วยเครื่องมือประเมินสมรรถนะที่พัฒนาขึ้นในขั้นตอนที่ 1.2 แบบประเมินมีค่าความเที่ยงระหว่าง 0.67-1.00 และค่าความเชื่อมั่นสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค เท่ากับ 0.974 ผลการศึกษาพบว่า นักศึกษาพยาบาลมีสมรรถนะภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีสมรรถนะรายด้าน ระดับมาก 3 ด้าน ระดับปานกลาง 1 ด้าน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือด้านจริยธรรม ด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือด้านการใช้หลักฐานเชิงประจักษ์ ดังตารางที่ 1 ผู้วิจัยได้นำข้อมูลและแนวคิดจากระยะที่ 1 มาเป็นพื้นฐานการสร้างและพัฒนา รูปแบบการเรียนรู้เพื่อสร้างเสริมสมรรถนะด้านการพยาบาลผู้สูงอายุสำหรับนักศึกษาพยาบาล ในระยะที่ 2 ระยะที่ 2 การสร้างและพัฒนา รูปแบบการเรียนรู้ (design and development) มีวัตถุประสงค์เพื่อออกแบบการเรียนรู้เพื่อสร้างเสริมสมรรถนะการพยาบาลด้านผู้สูงอายุ ดำเนินการ ดังนี้

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับสมรรถนะด้านการพยาบาลผู้สูงอายุของนักศึกษาพยาบาล วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สงขลา ตามความคิดเห็นของนักศึกษาพยาบาล

สมรรถนะด้านการพยาบาลผู้สูงอายุ	รวมทุกชั้นปี (N=468)		
	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับ
ด้านการส่งเสริมสุขภาพแบบองค์รวม	3.56	0.68	มาก
ด้านการใช้หลักฐานเชิงประจักษ์	3.40	0.73	ปานกลาง
ด้านการเสริมสร้างพลังอำนาจและคุณภาพการดูแล	3.79	0.66	มาก
ด้านจริยธรรม	3.89	0.69	มาก
ภาพรวม	3.65	0.62	มาก

2.1 ผู้วิจัยได้นำข้อมูลผลการศึกษาระยะที่ 1 เข้าสู่ที่ประชุมคณะกรรมการบริหารและที่ประชุมคณาจารย์ของวิทยาลัยเพื่อร่วมกันกำหนดนโยบาย และวิสัยทัศน์ของวิทยาลัยให้สอดคล้องกับเข็มมุ่งของศูนย์ความเป็นเลิศด้านการดูแลผู้สูงอายุ โดยกำหนดวิสัยทัศน์ใหม่ให้วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สงขลา “เป็นสถาบันอุดมศึกษา ผลิตบัณฑิตพยาบาลที่มีคุณภาพ และมีสมรรถนะสูงด้านผู้สูงอายุ เป็นที่ยอมรับในระดับประเทศและอาเซียน” มีประเด็นยุทธศาสตร์คือ “การผลิตบัณฑิตพยาบาลที่มีคุณภาพ และมีสมรรถนะสูงด้านผู้สูงอายุ” เป้าประสงค์คือผลิตบัณฑิตที่มีคุณภาพ และมีสมรรถนะสูงด้านผู้สูงอายุ” ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายด้านการวิจัยและบริการวิชาการที่เน้นประเด็นการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุ โดยมีแผนงาน โครงการรองรับ เช่น โครงการเสริมสร้างสมรรถนะนักศึกษาด้านการพยาบาลผู้สูงอายุ โครงการพัฒนานักศึกษา “ดอกแก้วอาสาร่วมใจห่วงใยสุขภาพผู้สูงอายุ” โครงการพัฒนาศักยภาพผู้ดูแลผู้สูงอายุ (care giver) โครงการบริการวิชาการเชิงรุกด้านการดูแลผู้สูงอายุระยะยาวในชุมชน

2.2 ผู้วิจัยร่างรูปแบบการเรียนรู้เพื่อสร้างเสริมสมรรถนะด้านการพยาบาลผู้สูงอายุ ตามแนวคิดที่สังเคราะห์ขึ้นจากการศึกษาระยะที่ 1

2.3 จัดทำร่าง “คู่มือการใช้รูปแบบการเรียนรู้เพื่อสร้างเสริมสมรรถนะด้านการพยาบาลผู้สูงอายุ สำหรับนักศึกษาพยาบาล” ประกอบด้วย 3 ส่วน ส่วนที่ 1 รูปแบบการเรียนรู้ ได้แก่ นโยบาย และองค์ประกอบของรูปแบบ คือ แนวคิดหลักการ กระบวนการจัดการเรียนรู้ สมรรถนะเป้าหมาย และการประเมินผล ส่วนที่ 2 การนำรูปแบบการเรียนรู้ไปใช้ในการจัดเรียนรู้ และส่วนที่ 3 แผนการเรียนการสอน

2.4 ตรวจสอบคุณภาพของร่างรูปแบบการเรียนรู้เพื่อสร้างเสริมสมรรถนะด้านการพยาบาลผู้สูงอายุ ในข้อ 2.2 และร่างคู่มือการใช้รูปแบบการเรียนรู้ ในข้อ 2.3

เครื่องมือที่ใช้ในการตรวจสอบคุณภาพรูปแบบการเรียนรู้ และคู่มือการใช้รูปแบบการเรียนรู้ ได้แก่ แบบ

ประเมินความเหมาะสม ความสอดคล้องของรูปแบบการเรียนรู้ และคู่มือการใช้รูปแบบการเรียนรู้ประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน เลือกรูปแบบเจาะจงเป็นผู้ทรงคุณวุฒิด้านการพยาบาลผู้สูงอายุ 2 ท่าน และด้านการวัดและประเมินผล 1 ท่าน วิเคราะห์ความสอดคล้องด้วยค่าดัชนีความสอดคล้อง (Item-objective congruence: IOC) วิเคราะห์ความเหมาะสมของรูปแบบและคู่มือโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหาเพื่อนำข้อมูลและผลการประเมินมาประชุมปรึกษาร่วมกับทีมวิจัย ดำเนินการปรับปรุงตามข้อเสนอแนะ ผลการตรวจสอบคุณภาพพบว่า รูปแบบและคู่มือการใช้รูปแบบ มีค่า IOC ระหว่าง 0.67-1.00 โดยผู้ทรงคุณวุฒิให้ข้อเสนอแนะว่าควรมีการอธิบายรูปแบบการเรียนรู้ให้ชัดเจน และจัดทำแผนการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับแนวคิดที่ใช้เป็นฐานในการพัฒนารูปแบบ

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาประสิทธิผลของรูปแบบการเรียนรู้เพื่อสร้างเสริมสมรรถนะด้านการพยาบาลผู้สูงอายุ

ระยะที่ 3 การนำรูปแบบการเรียนรู้ไปใช้ มีวัตถุประสงค์เพื่อหาประสิทธิผลของรูปแบบการเรียนรู้เพื่อสร้างเสริมสมรรถนะด้านการพยาบาลผู้สูงอายุ

กลุ่มเป้าหมายหลัก ได้แก่ นักศึกษาพยาบาล รุ่นที่ 50 ปีการศึกษา 2558 จำนวน 88 คน ปีการศึกษา 2559 จำนวน 86 คน และปีการศึกษา 2560-2561 จำนวน 84 คน

กลุ่มเป้าหมายรอง ได้แก่ อาจารย์ผู้สอนในรายวิชาที่มีการนำรูปแบบไปใช้

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

การศึกษานี้ มีเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย จำนวน 5 ชุด ประกอบด้วย

1. รูปแบบการเรียนรู้เพื่อสร้างเสริมสมรรถนะด้านการพยาบาลผู้สูงอายุ ซึ่งผู้วิจัยได้พัฒนาร่างที่ 1 และให้ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการพยาบาลผู้สูงอายุ และด้านการศึกษ จำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบเพื่อนำร่างรูปแบบการเรียนรู้ที่พัฒนาครั้งแรก ไปใช้กับนักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 1 และ

พัฒนาร่างรูปแบบอย่างต่อเนื่องในชั้นปีที่ 2-4 จากผลการใช้รูปแบบและข้อคิดเห็นของนักศึกษาและอาจารย์ผู้สอนต่อร่างรูปแบบ

2. แบบวัดทัศนคติของนักศึกษาพยาบาลต่อผู้สูงอายุ⁽¹¹⁾ มีลักษณะเป็นมาตราประมาณค่า 5 ระดับ จำนวน 30 ข้อ มีค่าความเชื่อมั่น Cronbach's alpha coefficient เท่ากับ 0.76

3. แบบประเมินสมรรถนะด้านการพยาบาลผู้สูงอายุของนักศึกษาพยาบาล⁽¹⁰⁾ ประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการส่งเสริมสุขภาพแบบองค์รวม 14 ข้อ ด้านการใช้หลักฐานเชิงประจักษ์ 8 ข้อ ด้านการเสริมสร้างพลังอำนาจและคุณภาพการดูแล 11 ข้อ และด้านจริยธรรม 8 ข้อ รวมทั้งสิ้น 41 ข้อ

4. แบบบันทึกการสะท้อนคิดของนักศึกษาพยาบาลต่อสมรรถนะด้านการพยาบาลผู้สูงอายุ และรูปแบบการเรียนรู้

5. แบบประเมินรูปแบบการสร้างเสริมสมรรถนะด้านการพยาบาลผู้สูงอายุโดยผู้สอน เป็นแบบประเมินเชิงคุณภาพ 5 ประเด็น คือ ผลการสร้างเสริมสมรรถนะภาพรวม ความคิดเห็น ปัญหาหรืออุปสรรค ความเป็นไปได้ ความเหมาะสม และข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุงรูปแบบการเรียนรู้

การดำเนินการทดลองและการรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยศึกษาประสิทธิภาพผลรูปแบบการเรียนรู้โดยใช้วงจรการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (action research spiral) ตามแนวคิดของ Kemmis S และ McTaggart R⁽¹²⁾ ประกอบด้วย การวางแผน (plan) การปฏิบัติการ (act) การสังเกต (observe) และการสะท้อนผล (reflection) ตลอดจนการปรับปรุงแผน เพื่อนำไปปฏิบัติในวงจรต่อไป จนกว่าจะได้ผลการปฏิบัติงานที่มีคุณภาพ ดังนี้

1. ชั้นวางแผน ดำเนินการประชุมอาจารย์และนักศึกษาเพื่อชี้แจงนโยบาย การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนเพื่อสร้างเสริมสมรรถนะด้านการพยาบาลผู้สูงอายุ ประชุมทีมผู้วิจัยร่วมกับคณะกรรมการวิชาการเพื่อเลือกรายวิชาที่จะใช้ทดลองรูปแบบการเรียนรู้ ดำเนิน

การประเมินทัศนคติต่อผู้สูงอายุ และประเมินสมรรถนะด้านการพยาบาลผู้สูงอายุ ของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 ปีการศึกษา 2558 จำนวน 88 คน

2. ชั้นปฏิบัติการ ผู้สอนนำรูปแบบการเรียนรู้ไปใช้ในรายวิชา รวม 8 รายวิชา ดังตารางที่ 2

3. ชั้นสังเกต ผู้วิจัยได้สังเกตกระบวนการนำรูปแบบการเรียนรู้ไปใช้ ตลอดจนปัญหา อุปสรรค และประเมินสมรรถนะเมื่อสิ้นสุดการเรียนรู้ในแต่ละปี

4. ชั้นสะท้อนผล นำผลการประเมินสมรรถนะและความคิดเห็นต่อรูปแบบการเรียนรู้ทั้งของนักศึกษา อาจารย์และผู้ทรงคุณวุฒิ มาประชุมปรับปรุงรูปแบบในแต่ละปี และประเมินเปรียบเทียบคะแนนแต่ละชั้นปี

การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้โปรแกรมสำเร็จรูป วิเคราะห์ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) วิเคราะห์พัฒนาการของคะแนนทัศนคติ และสมรรถนะด้านการพยาบาลผู้สูงอายุแต่ละชั้นปี โดยใช้สถิติที่คู่ (Paired t-test) สถิติวิเคราะห์ความแปรปรวนเมื่อมีการวัดซ้ำ (One-way repeated measures ANOVA) กำหนดระดับนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 โดยการตรวจสอบข้อตกลงเบื้องต้นของสถิติว่าข้อมูลมีการกระจายแบบปกติด้วยสถิติ Kolmogorov smirnov test พบว่าข้อมูลมีการกระจายแบบปกติ วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจากการเขียนสะท้อนคิดเห็นของนักศึกษาพยาบาล โดยวิธี narrative analysis และข้อมูลจากการประชุมกลุ่มระหว่างผู้วิจัยกับผู้สอนโดยวิธีวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis)

ระยะที่ 4 การปรับปรุงรูปแบบการเรียนรู้เพื่อสร้างเสริมสมรรถนะด้านการพยาบาลผู้สูงอายุ มีวัตถุประสงค์เพื่อปรับปรุงรูปแบบการเรียนรู้ให้สมบูรณ์โดยนำผลการทดลองใช้รูปแบบ ผลการประเมินสมรรถนะด้านการพยาบาลผู้สูงอายุของนักศึกษาพยาบาล และบันทึกสะท้อนคิดผลการพัฒนาของนักศึกษาพยาบาลและผู้สอนที่ได้ดำเนินการมาตั้งแต่ชั้นปีที่ 1-4 และมีการพัฒนามาอย่างต่อเนื่องนำเสนอเพื่อยืนยันรูปแบบด้วยการสัมมนาอิงกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ (connoisseurship) จำนวน 7 คน ซึ่งประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษาพยาบาล จำนวน

การพัฒนาารูปแบบการเรียนรู้เพื่อสร้างเสริมสมรรถนะด้านการพยาบาลผู้สูงอายุสำหรับนักศึกษาพยาบาล

ตารางที่ 2 วิธีการสอนและแหล่งเรียนรู้รายวิชา

ปีการศึกษา	ชั้นปี	รายวิชา	วิธีการสอน	แหล่งเรียนรู้
2558	1	1. มนุษย์กับการอยู่ร่วมกัน	- Experiential Learning: Experience & Reflection	ครอบครัวพ่อแม่บุญธรรม ในชุมชนท่านางหอม จังหวัดสงขลา
		2. จิตวิทยาพัฒนาการของมนุษย์		
2559	2	3. การสร้างเสริมสุขภาพและการป้องกันการเจ็บป่วย	- Experiential Learning - Research Based learning	สถานสงเคราะห์คนชรา บ้านศรีตรัง
		4. การพยาบาลบุคคลที่มีปัญหาสุขภาพ 1		
		5. ปฏิบัติการสร้างเสริมสุขภาพและการป้องกันการเจ็บป่วย		
2560	3	6. ปฏิบัติการพยาบาลบุคคลที่มีปัญหาสุขภาพ 2		ชุมชน ชมรมผู้สูงอายุ ศูนย์- ความเป็นเลิศด้านผู้สูงอายุ หอผู้ป่วยโรงพยาบาล
2561	4	7. ปฏิบัติการพยาบาลบุคคลที่มีปัญหาสุขภาพ 3		
		8. ปฏิบัติการพยาบาลครอบครัวและชุมชน 2	- Experiential Learning - Research Based learning - Project Based learning - Case management	รพ.สต.น้ำน้อย รพ.สต.หัวเขา รพ.สต.ป่าขาด

2 คน ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรและการสอน จำนวน 2 คน และผู้เชี่ยวชาญด้านการพยาบาลผู้สูงอายุ จำนวน 3 คน เพื่อรับรองและให้ข้อเสนอแนะต่อการปรับปรุงรูปแบบการเรียนรู้ที่สมบูรณ์ โดยประเด็นการรับรองประกอบด้วย 3 ประเด็น ได้แก่ (1) ความถูกต้อง (2) ความเหมาะสม และ (3) ความเป็นประโยชน์ วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพโดยวิธีวิเคราะห์เนื้อหา และนำเสนอเป็นความเรียง ผลการสัมมนาพบว่า ผู้เชี่ยวชาญให้การรับรองรูปแบบ CAN Model ว่ามีความถูกต้อง ความเหมาะสม และเป็นประโยชน์ สามารถนำไปใช้ได้จริง สมควรขยายผลรูปแบบการเรียนรู้ไปสู่รายวิชาอื่นในหลักสูตร และนำรูปแบบไปเผยแพร่ต่อสถาบันการศึกษาพยาบาลอื่นต่อไป

การพิทักษ์สิทธิอิกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยครั้งนี้ได้รับรองจากคณะกรรมการพิจารณา

จริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สงขลา ได้หมายเลขรับรอง BCNSK 3/2559 ลงวันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2559 และ BCNSK 2/2560 ลงวันที่ 10 มกราคม 2560 ซึ่งได้มีการพิทักษ์สิทธิของกลุ่มตัวอย่างโดยชี้แจงรายละเอียด พร้อมทั้งทำลายข้อมูลภายใน 1 ปี ภายหลังจากการวิจัยได้รับการเผยแพร่

ผลการศึกษา

1. รูปแบบการเรียนรู้เพื่อสร้างเสริมสมรรถนะด้านการพยาบาลผู้สูงอายุ สำหรับนักศึกษาพยาบาล เป็นกรอบแนวคิดเชิงโครงสร้างการจัดการเรียนรู้ เรียกชื่อว่า CAN Model ซึ่งใช้เป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ประกอบด้วย (1) Concepts (2) Active learning และ (3) Nursing competencies for elderly care โดยมีรายละเอียด ดังนี้

C: Concepts คือแนวคิดและสิ่งที่น่าสนใจนำ

เข้าในการจัดการเรียนรู้ ประกอบด้วยแนวคิดสังคมสูงอายุ ความต่อเนื่องของการดูแลผู้สูงอายุ การจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาและสาขาพยาบาลศาสตร์ ศูนย์ความเป็นเลิศด้านผู้สูงอายุ และแนวคิดการพัฒนาคุณภาพการศึกษาย่างต่อเนื่อง

A: Active learning กระบวนการจัดการเรียนรู้เพื่อให้เกิดสมรรถนะที่ต้องการใช้การเรียนรู้เชิงรุก ซึ่งเป็นการจัดการเรียนการสอนที่ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการของการเรียนการสอน เน้น 2 องค์ประกอบที่สำคัญคือ การมีส่วนร่วมในกิจกรรม (experiencing) และการสะท้อนประสบการณ์ (reflecting) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ ในขั้นของการจัดประสบการณ์ และการสะท้อนคิดการเรียนรู้ ใช้การเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐาน เพื่อสรุปองค์ความรู้รวบยอดสู่การนำไปใช้ และการเรียนรู้แบบใช้การจัดการรายกรณีในการดูแลผู้สูงอายุรายบุคคล

N: Nursing competencies for elderly care สมรรถนะการพยาบาลด้านผู้สูงอายุ ประกอบด้วย 4 สมรรถนะหลัก ได้แก่ สมรรถนะด้านการส่งเสริมสุขภาพแบบองค์รวม สมรรถนะด้านการใช้ผลงานวิจัย สมรรถนะด้านการเสริมสร้างพลังอำนาจและคุณภาพการดูแล และสมรรถนะด้านจริยธรรม ดังภาพที่ 1

2. ประสิทธิผลของรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อสร้างเสริมสมรรถนะด้านการพยาบาลผู้สูงอายุ

2.1 ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยทัศนคติของนักศึกษาพยาบาลต่อผู้สูงอายุ ระหว่างชั้นปีที่ 1 ปีการศึกษา 2558 (Mean=112.45, SD=24.16) และชั้นปีที่ 4 ปีการศึกษา 2561 (Mean=120.47, SD=14) ด้วยสถิติ Paired t-test พบว่า ค่าเฉลี่ยทัศนคติต่อผู้สูงอายุของนักศึกษาในชั้นปีที่ 4 เพิ่มขึ้นจากชั้นปีที่ 1 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.012

2.2 ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยสมรรถนะด้านการพยาบาลผู้สูงอายุ โดยวิเคราะห์พัฒนาการสมรรถนะด้านการพยาบาลผู้สูงอายุของนักศึกษาพยาบาล จากการวัด 3 ครั้ง ระหว่างชั้นปี 2-4 ปี โดยวัดปีละครั้งด้วยสถิติ

วิเคราะห์ความแปรปรวนแบบวัดซ้ำ (one-way repeated measures ANOVA) พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างน้อย 1 คู่อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ <math><0.001</math> ดังตารางที่ 3 โดยค่าเฉลี่ยสมรรถนะด้านการพยาบาลผู้สูงอายุมีค่าเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องตามระดับชั้นปี เมื่อเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ พบว่าชั้นปีที่ 2 และชั้นปีที่ 3 มีค่าเฉลี่ยสมรรถนะแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ <math><0.001</math> ชั้นปีที่ 2 และชั้นปีที่ 4 มีค่าเฉลี่ยสมรรถนะแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ <math><0.001</math> แต่ชั้นปีที่ 3 และชั้นปีที่ 4 มีค่าเฉลี่ยไม่แตกต่างกัน ดังตารางที่ 4

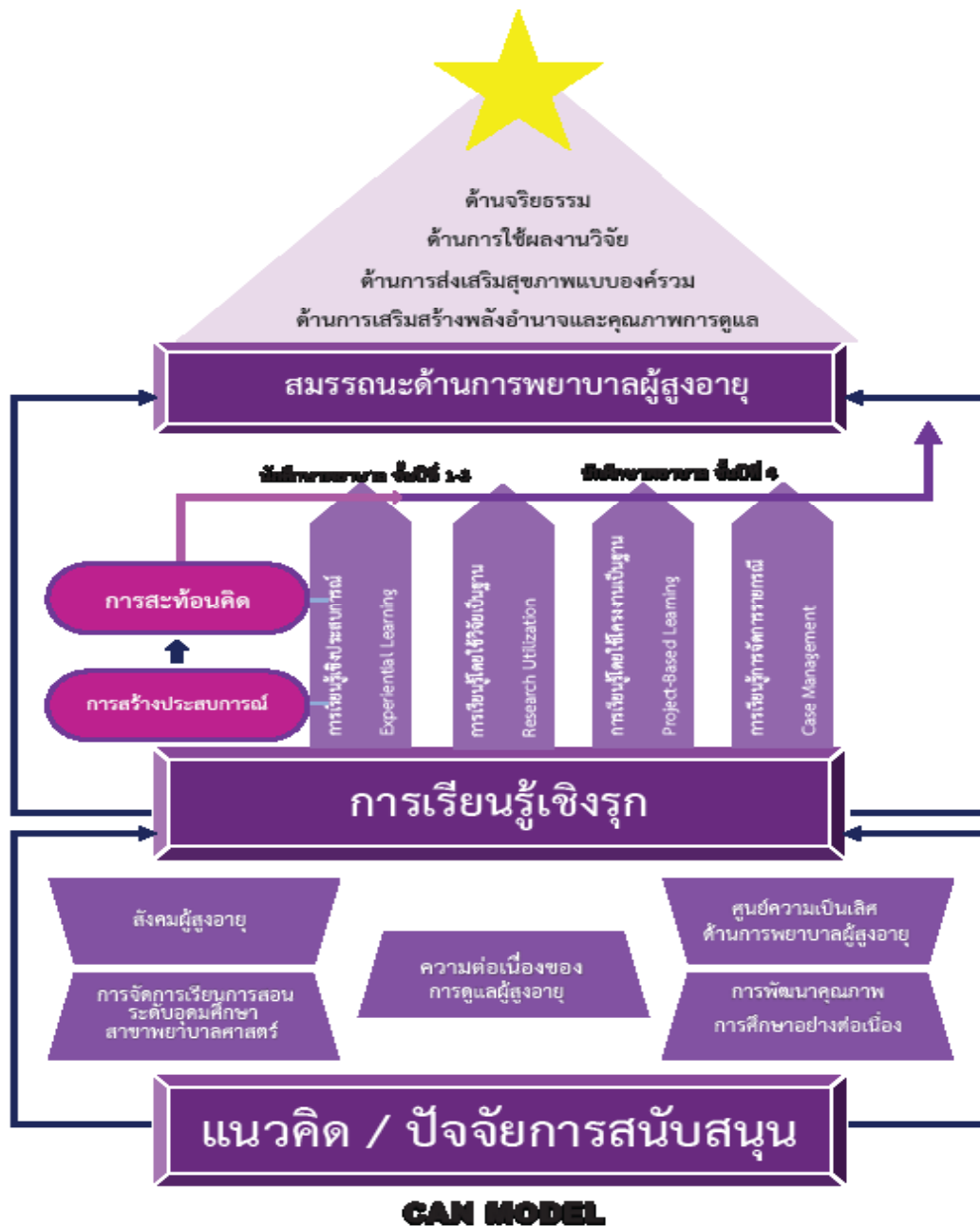
2.3 ผลการประเมินความคิดเห็นของนักศึกษาพยาบาลต่อรูปแบบการเรียนรู้ ส่งผลต่อสมรรถนะในด้านต่าง ๆ ดังนี้

2.3.1 ด้านการส่งเสริมสุขภาพแบบองค์รวม นักศึกษาได้รับประสบการณ์ในการดูแลผู้ป่วยที่ครอบคลุมทั้ง 4 มิติ คือ กาย จิตใจ สังคม และจิตวิญญาณ โดยเฉพาะการดูแลผู้ป่วยวิกฤตทำให้มีประสบการณ์ส่งเสริมสุขภาพแบบองค์รวมได้ชัดเจนมาก เนื่องจากผู้ป่วยบางรายอยู่ในระยะสุดท้าย ทำให้ได้เห็นการส่งเสริมด้านจิตวิญญาณ เช่น การนิมนต์พระมาสวดที่ใกล้ชิดผู้ป่วย เป็นต้น

2.3.2 ด้านการใช้ผลงานวิจัย นักศึกษาได้สืบค้นข้อมูลจากฐานข้อมูลทางการแพทย์ที่ทันสมัยและมีความน่าเชื่อถือ เช่น CINAHL, MEDLINE, PUBMED เป็นต้น และสามารถอ่านและทำความเข้าใจบทความวิจัยเกี่ยวกับการดูแลผู้ป่วย ได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างเพื่อนในกลุ่ม จากข้อมูลงานวิจัย สามารถอ่านงานวิจัยที่เป็นภาษาอังกฤษได้

2.3.3 ด้านการสร้างเสริมพลังอำนาจ และคุณภาพการดูแล นักศึกษาได้เปิดโอกาสให้ญาติได้ซักถามข้อมูลแผนการรักษา และอธิบายให้ญาติได้เข้าใจ ให้ญาติเข้ามาส่วนร่วมในการดูแล เช่น อาบน้ำผู้ป่วยบนเตียง ให้อาหารทางสายยาง ได้พัฒนาศักยภาพญาติในการดูแลผู้ป่วยเพื่อป้องกันภาวะแทรกซ้อน เช่น การสอนญาติพลิกตะแคงตัว และจัดทำผู้ป่วยเพื่อป้องกันการเกิดแผลกดทับ เป็นต้น

ภาพที่ 1 รูปแบบการสร้างเสริมสมรรถนะด้านการพยาบาลผู้สูงอายุ CAN Model

ตารางที่ 3 ความแตกต่างของค่าเฉลี่ยสมรรถนะด้านการพยาบาลผู้สูงอายุของนักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 2 ชั้นปีที่ 3 และชั้นปีที่ 4 โดยการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบวัดซ้ำ (N=84)

สมรรถนะด้านการพยาบาลผู้สูงอายุ	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	F	p
นักศึกษาพยาบาล ชั้นปีที่ 2	135.120	3.653	24.669	<0.001
นักศึกษาพยาบาล ชั้นปีที่ 3	159.494	1.904		
นักศึกษาพยาบาล ชั้นปีที่ 4	164.410	1.821		
ค่าเฉลี่ยการวัดสามครั้ง	153.079	3.809		

ตารางที่ 4 เปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ของค่าเฉลี่ยสมรรถนะด้านการพยาบาลผู้สูงอายุของนักศึกษาพยาบาล ชั้นปีที่ 2 ถึงชั้นปีที่ 4 ด้วย Pairwise comparisons (N=84)

ตัวแปร	นักศึกษาชั้นปีที่	ความแตกต่างของค่าเฉลี่ย
สมรรถนะด้านการพยาบาลผู้สูงอายุ	2 3	-24.373*
	2 4	-29.289*
	3 4	-4.916

* p<0.001

2.3.4 ด้านจริยธรรม นักศึกษาเข้าใจการพิทักษ์สิทธิ์และเคารพการตัดสินใจในการรักษาของผู้ป่วยและญาติ เช่น การปฏิเสธการช่วยฟื้นคืนชีพ การได้รับยากระตุ้นหัวใจเพื่อยื้อชีวิต การพาผู้ป่วยกลับบ้าน ให้ข้อมูลที่เป็นจริงกับญาติ ไม่ปิดบังหรืออำพรางข้อมูลโดยเปิดโอกาสให้ญาติได้สอบถามข้อมูลอย่างเต็มที่ ให้การดูแลผู้ป่วยทุกรายอย่างเท่าเทียมและเสมอภาค

2.4 ผลการประเมินรูปแบบการเรียนรู้เพื่อสร้างเสริมสมรรถนะด้านการพยาบาลผู้สูงอายุโดยผู้สอน พบว่า ผลการสร้างเสริมสมรรถนะโดยภาพรวม นักศึกษาพยาบาลมีสมรรถนะเพิ่มขึ้นตามระดับชั้นปี ปัญหาหรืออุปสรรคในการใช้รูปแบบคือ นักศึกษายังไม่สามารถเข้าถึงฐานข้อมูลหลักฐานเชิงประจักษ์ที่มีคุณภาพ รวมทั้งการอ่านและการวิเคราะห์ข้อมูลจากหลักฐานเชิงประจักษ์เป็นเรื่องที่ต้องใช้เวลาและพื้นฐานด้านการวิจัยมากและสถาบันต้องเตรียมความพร้อมทั้งผู้เรียน ผู้สอน และครูพี่เลี้ยงในเรื่องการใช้หลักฐานเชิงประจักษ์อย่างเป็นระบบก่อนผู้สอนจึงมีความคิดเห็นว่าควรปรับสมรรถนะด้านการใช้หลักฐานเชิงประจักษ์ เป็นด้านการใช้ผลงานวิจัย ซึ่งใช้การเรียนรู้แบบใช้วิจัยเป็นฐาน (Research based learning) น่าจะมีความเหมาะสมกว่า

วิจารณ์

รูปแบบการเรียนรู้เพื่อสร้างเสริมสมรรถนะด้านการพยาบาลผู้สูงอายุสำหรับนักศึกษาพยาบาลที่พัฒนาขึ้นครั้งนี้ สอดคล้องหลักการการออกแบบหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนทางการพยาบาลที่บูรณาการการ

พยาบาลผู้สูงอายุในหลักสูตรว่าจะต้องประกอบด้วย เนื้อหาความรู้หลักเกี่ยวกับการดูแลผู้สูงอายุ การฝึกประสบการณ์ทางคลินิกในรายวิชาปฏิบัติการพยาบาล การใช้กลยุทธ์ในการสอน⁽¹³⁾ โดยเฉพาะกลยุทธ์ในการจัดการเรียนการสอนของงานวิจัยครั้งนี้มีจุดเด่นและความแตกต่างจากเดิมหลายประการ เริ่มตั้งแต่การใช้แนวคิดการเรียนรู้เชิงรุก วงจรการเรียนรู้เชิงประสบการณ์เป็นแนวทางจัดกระบวนการเรียนรู้ การนำรูปแบบนี้ไปใช้ ผู้สอนต้องจัดให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ตรงหรือประสบการณ์ทางอ้อมผ่านสื่อต่างๆ และบูรณาการเนื้อหาหลักเกี่ยวกับผู้สูงอายุกับรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุให้เร็วที่สุดตั้งแต่ชั้นปีที่ 1 โดยมีการสอดแทรกในรายวิชาจิตวิทยาพัฒนาการของมนุษย์ มนุษย์กับการอยู่ร่วมกัน และจัดให้นักศึกษาพยาบาลได้เรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดทุกชั้นปี รวม 8 รายวิชา เพื่อให้เกิดความเข้าใจและมีทัศนคติเชิงบวกต่อการดูแลผู้สูงอายุผ่านทางประสบการณ์ในคลินิกและชุมชน⁽¹⁴⁾ นำไปสู่การปฏิบัติการพยาบาลผู้สูงอายุที่มีคุณภาพ เช่นเดียวกับความสำเร็จของการพัฒนาโปรแกรมเสริมภาคฤดูร้อนเกี่ยวกับการพยาบาลผู้สูงอายุเป็นระยะเวลา 8 สัปดาห์ของมหาวิทยาลัยนอร์ทเวสต์ที่สามารถสร้างความสนใจของนักศึกษาพยาบาลต่อผู้สูงอายุได้ โดยจัดกิจกรรมให้นักศึกษาพยาบาลได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนมุมมองและเรียนรู้กับผู้สูงอายุ และมหาวิทยาลัยโรดไอแลนด์จัดกิจกรรมให้นักศึกษาได้มีการวิพากษ์ และบันทึกการสะท้อนคิดเชิงวิพากษ์เกี่ยวกับผู้สูงอายุ ซึ่งผลของโปรแกรมหักล้างพบว่า การให้นักศึกษาพยาบาลได้เรียนรู้เกี่ยวกับการพยาบาลผู้สูงอายุตั้งแต่

เน้น ๆ และต่อเนื่งจะสามารถสร้างผลกระทบด้านบวก ต่อความกระตือรือร้นของนักศึกษาในการดูแลผู้สูง-อายุ⁽¹⁴⁾ อย่างไรก็ตาม รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะด้าน การพยาบาลผู้สูงอายุครั้งนี้แตกต่างจากการวิจัยที่อ้างถึง ข้างต้นที่มีการมอบหมายให้นักศึกษาพยาบาลได้ฝึก ปฏิบัติควบคู่ไปกับการทำงานของพยาบาลที่มีความ เชี่ยวชาญด้านผู้สูงอายุโดยเฉพาะ

เพื่อให้นักศึกษาพยาบาลได้เข้าใจทุกมิติภาวะสุขภาพ ของผู้สูงอายุที่มีความหลากหลายและแตกต่างทั้งในด้าน วิถีการดำเนินชีวิต สุขภาพ สังคม รูปแบบการเรียนรู้ที่ พัฒนาขึ้นนี้ได้ออกแบบให้นักศึกษาพยาบาลได้เรียนรู้ และพัฒนาสมรรถนะในการพยาบาลผู้สูงอายุผ่านประ-สพการณ์ในบริบทที่หลากหลายอย่างน้อยใน 4 แหล่ง เรียนรู้ ซึ่งการจัดการศึกษารูปแบบนี้จะช่วยให้ศึกษา จะได้มีโอกาสฝึกทักษะการพยาบาลอย่างครอบคลุมทั้ง การเยี่ยมบ้านผู้สูงอายุ กิจกรรมส่งเสริมสุขภาพของชมรม ผู้สูงอายุ ปฏิบัติการพยาบาลดูแลผู้ป่วยสูงอายุทั้งระยะ เฉียบพลัน ระยะเรื้อรัง ระยะวิกฤติและระยะสุดท้ายใน โรงพยาบาล รวมถึงการสนับสนุน ดูแลทั้งด้านร่างกาย สังคม อารมณ์ และจิตวิญญาณของผู้สูงอายุในบ้านพักคน ชรา สอดคล้องกับแนวคิดความต่อเนื่องของการดูแลผู้-สูงอายุ

ขั้นตอนสำคัญอีกขั้นหนึ่งในวงจรการเรียนรู้จากประ-สพการณ์ดังกล่าวนี้ต้องนำมาสู่การสะท้อนคิด (reflec- tion) ซึ่งเป็นวิธีการเรียนรู้แบบลึก (deep learning) เป็น การเรียนโดยเข้าใจความหมายของข้อมูลอย่างถ่องแท้⁽¹⁵⁾ ดังนั้นในการใช้รูปแบบการเรียนรู้ครั้งนี้นอกจากให้นัก-ศึกษาได้สะท้อนคิดการเรียนรู้ในแต่ละครั้งแล้วต้องจัดให้ นักศึกษาได้มีช่วงเวลาสำหรับการสะท้อนคิดเพื่อให้ นักศึกษาเกิดการเรียนรู้เชิงลึก และสรุปการเรียนรู้จากชั้น ปีที่ 1-4 ที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุทั้งหมดเป็นองค์ความรู้ ด้านผู้สูงอายุ วิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างระหว่าง การดูแลผู้สูงแต่ละระยะของชีวิต แต่ละปัญหาสุขภาพ ใน แต่ละแหล่งเรียนรู้ เป็นความรู้รวบยอดนำไปสู่การ ประยุกต์ใช้ความรู้ตามวงจรการเรียนรู้เชิงประสบการณ์

โดยจัดการเรียนรู้แบบโครงการเป็นฐาน ในรายวิชาปฏิบัติ การพยาบาลครอบครัวและชุมชน 2

สำหรับประเด็นที่ต้องมีการพัฒนาสำหรับรูปแบบการ เรียนรู้ครั้งนี้ ผู้สอนมีความคิดเห็นและเสนอให้มีการปรับ สมรรถนะการใช้หลักฐานเชิงประจักษ์เป็นสมรรถนะการ ใช้ผลงานวิจัย โดยผู้สอนได้มอบหมายให้นักศึกษาสืบค้น บทความวิจัยเรื่องเดียวหรือหลายเรื่องแล้วบูรณาการ ความรู้ที่ได้จากงานวิจัยทั้งหมด หรือส่วนใดส่วนหนึ่งของ งานวิจัยเข้าไปในการปฏิบัติทางคลินิกหรือชุมชน โดยมี วัตถุประสงค์เพื่อถ่ายทอดผลงานวิจัยเหล่านั้นลงสู่การ ปฏิบัติเพื่อพัฒนาคุณภาพการพยาบาลซึ่งตรงกับ ความหมายของการใช้ผลงานวิจัย⁽¹⁶⁾ กระบวนการเรียนรู้ครั้งนี้ ยังไม่ครบถ้วนสมบูรณ์ตามขั้นตอนของการใช้หลักฐานเชิง ประจักษ์ ทั้งนี้เนื่องจากสถาบันยังมีข้อจำกัดในเรื่องฐาน ข้อมูลหลักฐานเชิงประจักษ์ที่มีคุณภาพ ข้อจำกัดด้านระยะ เวลาและกิจกรรมในการฝึกปฏิบัติ ดังนั้น การพัฒนา สมรรถนะด้านการใช้ผลงานวิจัยจึงเหมาะสมกับผู้เรียนใน บริบทที่ศึกษา อย่างไรก็ตามสถาบันการศึกษาพยาบาลมี ความจำเป็นต้องพัฒนาและเตรียมความพร้อมปัจจัยที่ เอื้อต่อการเรียนรู้ สมรรถนะอาจารย์และสมรรถนะ นักศึกษาให้พร้อมสำหรับการใช้หลักฐานเชิงประจักษ์ได้ อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

ประสิทธิผลของรูปแบบการเรียนรู้เพื่อสร้างเสริม สมรรถนะด้านการพยาบาลผู้สูงอายุที่พัฒนาขึ้น พบว่าจาก การเปรียบเทียบพัฒนาสมรรถนะของนักศึกษาตั้งแต่ชั้น ปีที่ 2-4 นักศึกษาพยาบาลมีสมรรถนะสูงขึ้นทุกด้าน โดยมีคะแนนเฉลี่ยเพิ่มขึ้นทุกด้าน ทั้งนี้เนื่องจากผู้สอนใช้ แนวคิดการเรียนรู้เชิงรุก ร่วมกับการจัดการเรียนรู้ตาม แนวคิดการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ สร้างเสริมสมรรถนะ ด้วยวิธีการที่หลากหลาย และแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย (multi-methods multi-settings) โดยจัดประสบการณ์ ตรงให้นักศึกษาได้ดูแลผู้ป่วยสูงอายุทั้งในระยะเรื้อรัง และระยะวิกฤติในโรงพยาบาล รวมทั้งเรียนรู้กับผู้สูงอายุ ทั่วไปที่มีสุขภาพแข็งแรงในชมรมผู้สูงอายุ ตลอดจนการ ศึกษาดูงานบ้านพักคนชรา รวมไปถึงการเยี่ยมบ้านผู้สูง-

อายุ ซึ่งการจัดประสบการณ์ทางคลินิกในการพยาบาลผู้สูงอายุที่หลากหลายเป็นหัวใจสำคัญในรูปแบบการเรียนการสอนที่ช่วยนักศึกษาได้พัฒนาสมรรถนะการดูแลแบบองค์รวม (holistic care)⁽¹⁴⁾ ทั้งนี้ในการนำรูปแบบการเรียนรู้ไปทดลองใช้ได้มีการปรับปรุงรูปแบบการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตามผลการประเมิน 3 ครั้งส่งผลให้รูปแบบมีประสิทธิภาพมากขึ้น

นอกจากนี้ยังพบว่ารูปแบบการเรียนรู้ครั้งนี้ส่งผลให้นักศึกษาพยาบาล รุ่นที่ 50 สามารถสอบผ่านการวัดความรู้ร่วบยอดทางการพยาบาลในรายวิชาการพยาบาลผู้สูงอายุ ของสถาบันพระบรมราชชนก ร้อยละ 90.5 และสอบผ่านการวัดความรู้ร่วบยอดของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ร้อยละ 94.0 ซึ่งสูงกว่าวิทยาลัยพยาบาลในเครือข่ายภาคใต้ทั้งหมด

ปัจจัยความสำเร็จของการนำรูปแบบการเรียนรู้ไปใช้คือความสามารถในการคิดอย่างเป็นระบบ เนื่องจากการจัดการเรียนรู้ต้องเป็นการบูรณาการเนื้อหาสาระที่แยกอยู่ในรายวิชาต่างๆ ในหลักสูตรมา หลอมรวมกันและวางแผนการจัดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องเชื่อมโยง⁽¹⁷⁾

ข้อเสนอแนะ

ด้านการนำไปใช้ การนำรูปแบบการเรียนรู้เพื่อสร้างเสริมสมรรถนะด้านการพยาบาลผู้สูงอายุที่พัฒนาขึ้นไปใช้ให้มีประสิทธิภาพ สถาบันการศึกษาพยาบาลควรมีการวางระบบและเตรียมความพร้อมในด้านต่างๆ ได้แก่ การพัฒนาผู้สอนและผู้เกี่ยวข้องให้มีความรู้ความเข้าใจแนวคิดการพยาบาลผู้สูงอายุอย่างชัดเจน การเตรียมแหล่งเรียนรู้ที่มีความหลากหลาย การเตรียมสิ่งสนับสนุนการเรียนรู้ เช่น ฐานข้อมูลด้านผู้สูงอายุที่มีคุณภาพ ห้องปฏิบัติการด้านผู้สูงอายุที่มีการจัดสภาพแวดล้อม และอุปกรณ์ที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุ เป็นต้น การพัฒนาสมรรถนะพื้นฐานของผู้เรียนที่ช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ เช่น การสะท้อนคิดการปฏิบัติ (Reflective Practice) การสืบค้นหลักฐานเชิงประจักษ์ การจัดกิจกรรมหรือรูปแบบการสร้างเสริมสุขภาพที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุ เป็นต้น รวม

ทั้งการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ให้นักศึกษาได้มีการพัฒนานวัตกรรมสำหรับผู้สูงอายุในอนาคต ทั้งนี้ควรมีคณะทำงานเพื่อพัฒนาสมรรถนะด้านการพยาบาลผู้สูงอายุอย่างชัดเจน และทำงานอย่างต่อเนื่องติดตามประเมินนักศึกษาพยาบาลตลอดหลักสูตรระยะเวลา 4 ปี

ด้านการวิจัย ควรมีการวิจัยเพื่อพัฒนาเครื่องมือวัดสมรรถนะด้านการพยาบาลผู้สูงอายุ ทั้ง 4 สมรรถนะ ที่มีพฤติกรรมบ่งชี้สมรรถนะแต่ละข้อ และเกณฑ์การให้คะแนน (Rubric) สำหรับผู้สอนใช้เพื่อการประเมินสมรรถนะผู้เรียนได้ชัดเจน

เอกสารอ้างอิง

- จินตนา อาจสันเทียะ, รัชณีย์ ป้อมทอง. แนวโน้มการดูแลผู้สูงอายุในศตวรรษที่ 21: ความท้าทายในการพยาบาล. วารสารพยาบาลทหารบก 2561;19:39-46.
- United Nations. World population ageing 2013. New York: United Nations Department of Economic and Social Affairs; 2015.
- พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ.2546. ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 120, ตอนที่ 130 ก (ลงวันที่ 22 ธันวาคม 2546).
- Hendrix CC, Matters L, West Y, Stewart B, McConnell ES. The Duke-NICHE program: an academic-practice collaboration to enhance geriatric nursing care. Nurs Outlook 2011;59:149-57.
- วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สงขลา. รายงานประจำปี 2558. สงขลา: เทมการพิมพ์; 2559.
- Deming WE. The essential Deming: leadership principles from the father of quality. New York: McGraw-Hill; 2013.
- Meyers C, Jones TB. Promoting active learning: strategies for the college classroom. Minnesota: Jossey-Bass; 1993.
- Kolb DA. Experiential learning: experience as the source of learning and development, 2nd Ed. New Jersey: Financial Times Press; 2015.
- พรณี ปานเทวีญ. การพัฒนาผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 กับการเรียนรู้เชิงรุกในวิชาชีพพยาบาล. วารสารพยาบาลทหารบก 2559;17:17-24.

10. ประไพพิศ สิงหเสม, กิตติพร เนาว์สุวรรณ, มาริสา สุวรรณ-ราช, เนติยา แจ่มทิม. การพัฒนาตัวบ่งชี้สมรรถนะด้านการพยาบาลผู้สูงอายุของนักศึกษาพยาบาล วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สงขลา. วารสารเครือข่ายวิทยาลัยพยาบาลและการสาธารณสุขภาคใต้ 2559;3:15-34.
11. ภาณีต หลีเจริญ, มาลี คำคง, จารุณี วารหัส, ยูนิดา อารามรัมย์. ความรู้และทัศนคติของนักศึกษาพยาบาล อาจารย์พยาบาลและบุคลากรที่มีต่อผู้สูงอายุ. สงขลา: วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีสงขลา; 2557.
12. Kemmis S, McTaggart R. The action research planner. Geelong, Victoria: Deakin University Press; 1988.
13. Hsieh PL, Chen CM. Nursing competence in geriatric/long term care curriculum development for baccalaureate nursing programs: a systematic review. Journal of Professional Nursing 2018;34:400-11.
14. Brown J, Nolan M, Davies S. Bringing caring and competence into focus in gerontological nursing: a longitudinal, multi-method study. International Journal of Nursing Studies 2008;45:654-67.
15. Nielsen A. Concept-based learning in clinical experiences: bringing theory to clinical education for deep learning. Journal of Nursing Education 2016;55:365-71.
16. ฟองคำ ดิลกสกุลชัย. การปฏิบัติการพยาบาลตามหลักฐานเชิงประจักษ์: หลักการและวิธีปฏิบัติ. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ฟรี-วัน; 2551.
17. Hsieh P, Chen C. Geriatric nursing and long term care content in Baccalaureate Nursing Programs in Taiwan. In-International Journal of Gerontology 2018;12:52-6.

Abstract: Development of an Instructional Model to Enhance Gerontological Nursing Competencies among Nursing Students

Prapaiphis Singhasem, M.Ns.*; Kittiporn Nawsuwan, Ed.D.(Educational Administration); Sakkarin Suwanwaha, Ph.D. (Nursing)****

** Boromarajonani College of Nursing, Trang ** Boromarajonani College of Nursing, Songkhla, Thailand Journal of Health Science 2019;28(Special Issue):65-78.*

The objectives of this study were to develop and examine the effectiveness of an instructional model for enhancing the competencies of nursing students in gerontological nursing. The research design was a mix-methods with four phases focusing on two main procedures. The study was conducted during the 2015-2018 academic year. In phase 1, the researchers conducted a situational analysis of gerontological nursing competency including the policy, vision, curricula, co-curricular and extra-curricular instruction; studied components and indicators of gerontological nursing competence to a part of the model development. Participants of this phase were 345 nursing instructors of Boromarajonani College of Nursing, Songkhla, and registered nurses; and conducted a mixed-method which included the assessment of nursing students' competencies in gerontological nursing among 468 freshmen, sophomores, juniors, and seniors of the 2016 academic year. In phase 2, the conceptual framework and components of the instructional model were developed based on the results from phase 1. During phase 3, an action research was conducted to try out the prototype model with 88 nursing students throughout the four-years in the Bachelor of science in nursing (BSN) program. Then the researchers assessed the effects of the prototype model by evaluating from (1) gerontological nursing competency, (2) nursing students' attitudes toward elderly, (3) nursing students' perceptions on the prototype model, and (4) nursing instructors' perceptions on the prototype model. In phase 4, the researchers adjusted the prototype model based on the trial findings, and the model was approved via connoisseurship by seven experts. The final version

of the instructional model was finalized. It was found that the developed instructional model, so-called CAN Model, consisted of four main components: (1) the key concept of the model was a continuous quality improvement in education, (2) the instructional process was a form of active learning based on Kolb's Experiential Learning Theory including (2.1) providing practicum experiences in four settings which were at hospitals, home visits, senior clubs, and elderly care centers, (2.2) reflection on experiential learning, and (2.3) using project-based learning and case management enhanced summarizing and applying skills of nursing students which impacted on successive development of gerontological nursing competency throughout the BSN program, as well as positive attitudes toward elderly, (3) the four core competencies comprising of holistic health promotion, empowerment & quality of care, research utilization, and ethical competencies. According to the effects of the CAN model, gerontological nursing competencies among the fourth-year nursing students compared to that assessed when they were in the first year in program significantly increased ($p=0.012$). Nursing students reported that their competencies were increasing in relation to their year in program, however, those between the third and fourth year were not statistically different. Nursing students reported that this instructional model enhanced all dimensions of gerontological nursing competencies. In the meanwhile, nursing instructors perceived that this model was applicable to their instruction. Moreover, this model was approved by connoisseurship in terms of accuracy, suitability, and efficiency. Thus, this model should be implemented in other nursing education institutions for the success of competency development of nursing students in gerontological nursing.

Keywords: instructional model, gerontological nursing competency, aging, nursing student